

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 24/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters presta- tioner

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 september 2010 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (RP 143/2010 rd) till lagutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 35/2010 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Ahti Penttinen, justitieministeriet
- överinspektör Niina Hannonen, arbets- och näringsministeriet
- tingsdomare Merja Vainio, Helsingfors tingsrätt
- överdomare Kimmo Mikkola, marknadsdomstolen
- advokat Jani Syrjänen, Finlands Advokatförbund
- ordförande Jyrki Lindström, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry
- tingsdomare Jukka Jaakkola, Finlands domareförening rf.

Dessutom har ett skriftligt utlåtande lämnats av
— Uleåborgs tingsrätt.

PROPOSITIONEN

För att öka användningen av elektronisk kommunikation föreslås det att lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer ändras så att rättegångsavgiften i summariska ärenden som behandlas vid en tingsrätt graderas enligt det sätt som målet har inletts på.

Rättegångsavgiften i sådana tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rättegångsbalken som avgjorts genom tredskodom och som har inletts genom att

uppgifterna förmedlats direkt till tingsrättens datasystem ska vara lägre än för andra tvistemål som avslutas i samband med den skriftliga förberedelsen. För de mål som har inletts elektroniskt ska handläggningsavgiften vara 25 procent lägre än för tvistemål som har inletts på något annat sätt.

Lagen föreslås bli ändrad i fråga om rättegångsavgiften för ärenden som gäller offentlig upphandling. En rättegångsavgift ska tas ut i

upphandlingsärenden vid marknadsdomstolen och högsta förvaltningsdomstolen också då fullföljdsärendet avskrivs utan att ett avgörande fällt i huvudsaken, eller då fullföljdsärendet lämnas utan prövning. Om marknadsdomstolen inte beviljar behandlingstillstånd för upphandling som grundar sig på ramavtal ska halva rätttegångavgiften tas ut.

Vidare föreslås rätttegångsavgiften bli justerad så att beloppet motsvarar förändringen i penningvärdet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2011 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2011.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Regeringen föreslår att lagen om avgifter för domstolars och vissa justitieförvaltningsmyndigheters prestationer (701/1993, nedan lagen om domstolsavgifter) ska ändras så att rätttegångsavgiften för så kallade summariska fordringsmål i tingsrätten graderas enligt inlednings sätt. Vidare föreslås det ändringar i bestämmelserna om rätttegångsavgiften i ärenden som gäller offentlig upphandling och en höjning av avgiften i motsvarighet till förändringen i penningvärdet.

Sammantaget anser utskottet att propositionen är behövlig och lämplig och tillstyrker lagförslaget utan ändringar men med följande kommentarer.

Hur elektronisk kommunikation kan främjas

I 3 § 1 mom. i lagen om domstolsavgifter föreslås en sådan ändring att rätttegångsavgiften i tvistemål enligt 5 kap. 3 § i rätttegångsbalken som avgjorts genom tredskodom och där uppgifterna har förmedlats direkt till tingsrättens datasystem ska vara 25 procent lägre än vid traditionell stämningsansökan där uppgifterna måste matas in särskilt i systemet.

Syftet med bestämmelserna är att öka användningen av elektronisk kommunikation i tingsrätterna och den vägen göra arbetet effektivare. Behandlingen av ett mål i tingsrätten kräver en mindre arbetsinsats och ger upphov till mindre kostnader när den kärande gör sin stämningsan-

sökan elektroniskt. Stämningsansökan ska kunna lämnas in via justitieministeriets kommunikationsportal eller tjänst i form av ett medborgarkonto eller uppkopplingen Santra, som redan är i användning.

Propositionen bör ses i ett större sammanhang för att främja elektronisk kommunikation och elektronisk hantering av ärenden i domstolarna och i statsförvaltningen. I början av december 2010 träder en rad bestämmelser om ett riksomfattande datasystem för rättsförvaltningen (lagarna 372—410/2010) i kraft som ska göra det möjligt att förbättra den elektroniska kommunikationen. Samtidigt med dem träder en lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndighetsverksamhet (924/2010) i kraft som tillåter elektronisk signatur i domstolsexpeditioner som ges som elektroniska meddelanden. Genom en ändring i rätttegångsbalken som trädde i kraft i början av juni 2010 (lag 362/2010) blev telefondelgivning ett allmänt delgivningssätt i allmänna domstolar och dessutom blev det tillåtet att använda också andra elektroniska medel vid delgivning.

Lagutskottet ställer sig positivt till att den elektroniska kommunikationen förbättras. Den gör behandlingen av ärenden snabbare och servicen effektivare. Medborgarnas rättssäkerhet måste sättas i fokus när den elektroniska kommunikationen och elektroniska tjänster utvecklas, understryker utskottet. Nivån på datatekniken och datasäkerheten måste garanteras innan de nya metoderna tas i bruk. Det gäller också att beakta att alla inte har lika tillgång till eller fär-

digheter att använda webbtjänster eller andra elektroniska medel.

Grundlagsutskottet anser att en gradering av rättegångsavgiften enligt inledningssätt inte är något konstitutionellt problem, förutsatt att skillnaden i avgifter är skälig och att det inte heller finns någonting som hindrar att ett ärende inleds på något annat sätt. Det anser att kärande som inte har tillgång till en egen elektronisk anslutning för kundservice bör ges möjlighet att använda tingsrätternas anslutningar och få handledning i det av personalen.

Som lagutskottet ser det ger bättre elektronisk kommunikation på sikt betydande kostnadsinbesparingar. När elektroniska anslutningar för kundservice tas i bruk kan man åtminstone i början räkna med att tingsrätternas personal och kunder behöver mer handledning i hur de används. Det är en viktig aspekt när man bedömer resursbehovet.

Rättegångsavgifter som tas ut i förskott

Det framgår av propositionens motivering (s. 10 och 18) att villkoret för att ett mål som inletts genom en anslutning för kundservice ska tas upp till behandling är att rättegångsavgiften har betalats i förskott. Regeringen motiverar metoden med att den för det första hindrar de olägenheter som en enklare inlämningsprocess för stämningsansökningar för med sig genom att den uppmuntrar till moget övervägande innan ärendet inleds och minskar intresset för att lämna in stämningsansökningar enbart för att i syfte att göra förtret. För det andra undviker man det problemet att avgiften senare måste drivas in genom utsökning på grund av kärandens insolvens eller ovilja att betala. För det tredje är uttagning i förskott praktiskt för käranden, eftersom han eller hon behändigt kan betala rättegångsavgiften efter att ha loggat in sig på anslutningen för kundservice med sin bankkod. I lagförslaget finns inga bestämmelser om betalning i förskott, utan meningen är att de ska ingå i en förordning av statsrådet.

Om betalning av rättegångsavgiften i förskott ställs som villkor för att ett mål ska tas upp till behandling, begränsar det rätten i 21 § 1 mom. i

grundlagen att få sin sak behandlad av en domstol och därmed går det inte att föreskriva om den genom förordning. I propositionens motivering anges ingen sådan grund för att inskränka en grundläggande fri- eller rättighet att det skulle gå att lagstifta om det heller. Uttagningen i förskott ska bara gälla stämningsansökningar som lämnats in i maskinläsbar form genom en anslutning för kundservice, men däremot inte dem som utnyttjar uppkopplingen Santra, dvs. individsbyråerna. Grundlagsutskottet framhåller att regeringen inte har presenterat några sådana argument för att de här kärandena ska få särbehandlas i behandlingen av mål som skulle vara acceptabla ur grundlagssynvinkel.

Rättegångsavgifter i mål som gäller offentlig upphandling

Lagen om domstolsavgifter föreslås bli kompletterad med en 3 a § om att marknadsdomstolen och högsta förvaltningsdomstolen får ta ut rättegångsavgift i mål som gäller offentlig upphandling också när ett fullföljsärende avskrivs utan ett avgörande fälls eller om ärendet lämnas utan prövning. Den föreslagna bestämmelsen innebär ett avsteg från 3 § 3 mom. i den gällande lagen, där det föreskrivs att domstolen inte tar ut någon rättegångsavgift i sådana fall. Vidare föreslås 3 § 2 mom. bli ändrat så att om marknadsdomstolen inte beviljar besvärstillstånd vid upphandling som grundar sig på ett ramavtal, tas hälften av rättegångsavgiften ut. Förslagen bygger på ett arbetsgruppsbetänkande om en översyn av rättskyddet vid offentlig upphandling.

Antalet upphandlingsärenden har ökat kraftfullt i marknadsdomstolen på senare år och väntas fortsätta att öka. Det har krävt betydligt mer arbetskraft vid marknadsdomstolen och har därmed betytt merkostnader för staten. Marknadsdomstolen har lyckats göra sin avgörandepraxis effektivare och avveckla anhopningen av ärenden från tidigare år. Enligt vissa bedömningar finns det risk för att ärendena hopas på nytt i marknadsdomstolen om besvären i upphandlingsärenden fortsätter att öka år för år.

Marknadsdomstolen behandlar också andra ärenden än sådana som har med offentlig upp-

handling att göra. Den föreslagna bestämmelsen gäller inte dem. Lagutskottet har fått information om att de återtagna besvären i upphandlingsärenden är oskäligt många. Det kräver en stor arbetsinsats att pröva ärendena i marknadsdomstolen innan de kan avskrivas och det talar för en avgift. Besvären är mödosamma också för den ändringssökandes motpart i ett rättegångsärende. Den exceptionella betalningsskyldigheten vid offentlig upphandling kan väntas få den ändringssökande att tänka efter och därigenom bidra till att minska antalet ogrundade besvär. Samtidigt vill lagutskottet ändå framhålla att rättegångsavgiften inte får motverka ett effektivt rättsskydd i upphandlingsärenden.

Lagförslaget 3 § 2 mom. gäller om marknadsdomstolen inte beviljar behandlingstillstånd, alltså avslår ansökan om behandlingstillstånd. I så fall tas bara hälften av rättegångsavgiften i 1 mom. ut. Enligt detaljmotiven (s. 15/II) svarar avgiften mot den rättegångsavgift i full-

följdsärenden som tas ut vid högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen om besvärstillstånd inte beviljas.

Lagutskottet tar upp den tolkning som förs fram i detaljmotiven till 3 a § (s. 17/I), dvs. att om ansökan om behandlingstillstånd i ett ärende som gäller behandlingstillstånd enligt lagen om offentlig upphandling (348/2007) dras tillbaka eller lämnas utan prövning, tas hälften av avgiften i 1 mom. ut i enlighet med 3 § 2 mom. i lagen om domstolsavgift. Utskottet omfattar inte tolkningen utan menar att huvudregeln i 3 § 3 mom. i sådana fall blir tillämplig, alltså att om ett mål eller ärende vid en annan domstol avskrivs eller förfaller eller lämnas utan prövning, uppbärs ingen rättegångsavgift vid den domstolen.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslaget utan ändringar.

Helsingfors den 17 november 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Janina Andersson /gröna
vordf. Anna-Maja Henriksson /sv
medl. Esko Ahonen /cent
Kalle Jokinen /saml
Oiva Kaltiokumpu /cent
Ilkka Kantola /sd
Sampsä Kataja /saml

Krista Kiuru /sd
Jari Larikka /saml
Pirkko Ruohonen-Lerner /saf
Tero Rönkä /sd
Mauri Salo /cent
Kari Uotila /vänst
Mirja Vehkaperä /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Minna-Liisa Rinne.